

Det er fundatsmæssigt bestemt, at en efterkommer af Gad-slægten stedse skal være medlem af G.E.C. Gads Fonds bestyrelse. Siden 2003 har Astrid Güntelberg-Gravesen repræsenteret familien og hun fortæller i anledning af Frederik Gads 150 års fødselsdag, d. 27. april 2021, følgende:

Der findes flere slægter med navnet Gad, og Gottlieb Ernst Clausen Gad tilhørte præsteslægten Gad. Gottliebs oldefar tog fra Svendborg til København for at læse teologi i første halvdel af 1700-tallet og skulle – efter skik og brug – tage sig et stam-navn. Han var i tvivl og bestemte at lade Biblen råde, og det første navn hans øjne faldt på var Gad, som betyder lykke.

Gottliebs far, Peter Christian Stenersen Gad, var også præst og endte som biskop over Fyens Stift. Han blev i 1797 født på samme dag i året som hans børnebørn Oscar og Fredrik, nemlig 27. april.

Faderen tilhørte tidens mere frisindede kredse og var sideløbende med sit teologiske virke meget involveret og interesseret i bogens udbredelse, og deltog bl.a. i *Selskabet til den danske Litteraturs Fremme*. I den forbindelse lærte han Gyldendals daværende ejer, Jacob Deichman (Søren Gyldendals svigersøn og efterfølger), at kende. De blev nære venner, og måske ligger her kimen til Gottliebs ønske om og interesse for at komme til boghandlerfaget.

Hans mor, Sophie Clausen, var på ingen måde uden indflydelse på hjemmet. Hun var datter af stiftsprovst for Sjælland H.G. Clausen, og hendes bror var den mere kendte teolog og politiker H.N. Clausen, som var en af 1800-tallets ledende profiler. Hverken far eller søn Clausen brød sig om Grundtvig og som biskop hed det sig, at Stenersen Gad var hård mod grundtvigske præster.

Det Gad-Clausenske hjem var et akademisk dannet hus præget af en stor vennekreds, og forældrene er blevet beskrevet som naturlige i en ellers elegant og overdannet verden.

Der fødtes 8 børn, hvor kun fire drenge og en ugift datter nåede voksenalderen. To blev præster og to valgte en mere praktisk vej. Gottlieb som boghandler og hans bror, Oscar, som varemægler og senere efter sygdom, medhjælper hos broderen i Vimmelskiftet.

Gottlieb havde, så vidt vides, en god barndom. Han skrev selv engang, at han voksede op i et kærligt og forstandigt hjem med mange søskende. Han gik på Metropolitan skolen med sine brødre, der alle blev studenter.

Dog ikke Gottlieb, som gik ud af skolen som 15 årlig. Da han ikke havde lyst til at studere, spurgte den akademisk prægede familie med en blanding af undren og bekymring, hvad han så skulle blive. Selv ville han til boghandlen, og sådan blev det. Han kom i lære hos Gyldendal – i kort tid hos Jacob Deichman og efterfølgende blev Frederik Hegel hans egentlige læremester.

Det forlyder, at han besluttede, at han inden han fyldte 25. år ville være selvstændig boghandler i København. I oktober 1855 satte Gottlieb i overensstemmelse med sine planer foden under egen bord i Vimmelskiftet. Og som det var almindeligt på den tid påbegyndte han udgivervirksomhed samtidig med han blev selvstændig boghandler. Hans far var død og efterlod sig ikke meget, så han startede meget forsigtig og i det små, men voksede derfra.

Hans morbror H.N. Clausen overførte efterhånden hele sit forfatterskab til nevøen, men mere betydeligt skulle hans forbindelse med kabinetssekretær J.P. Trap vise sig at blive. Et smukt eksempel på den kontinuitet, der er særkende for de virksomheder, der bærer hans navn. Mange

af de tidlige udgivelser afspejlede hans kontakt til akademiske kredse, forfatterne var gennemgående professorer og andre lærde indenfor fortrinsvis teologi, jura og historie.

Som person beskrives Gottlieb som dygtig og flittig. En mand, som ikke brugte stærke ord, men glemte aldrig, når nogen havde gjort ham godt. Sin læremester Frederik Hegel mindedes han ved at give sin søn mellemnavnet Hegel og måske også Frederik.

I sit privatliv viste han stærke følelser, da han blev forlovet med Dorthea Tønsberg. I 1861 deltog han i en række møder i Christiania og blev indkvarteret hos generalkonsul Chr. Tønsberg, datidens driftigste norske forlægger.

Her lærte han husets ældste datter at kende, og det var vist kærlighed for første blik. Det forlyder, at hans tilstedeværelse ved møderne var sporadisk, mens han dyrkede Dortheas selskab. Året efter blev de gift. De fik deres hjem i Vimmelskaftet, der blev et samlingssted for en stor og alsidig vennekreds. Dorthea Gad var kulturelt interesseret og musikalsk begavet, og to af vennerne var da også Niels W. Gade og Peter Heise.

De havde et lykkeligt ægteskab, men sorger undgik de ikke. De fik otte børn – to døde som små. En stor ulykke ramte familien fra 1887 efter i 25 års ægteskab, da Dorthea kom til at lide af en melankoli, hun ikke kunne bekæmpe. Trods lægebehandling og rejser blev hun indlagt på Skt. Hans Hospital, hvor hun i 1889 døde af en lungetuberkulose. Et hårdt slag for Gottlieb, men de nåede at få 6 overlevende børn, fire piger og to drenge, Oscar og Frederik.

Marie (1863-1924) blev, inden Dorthea blev syg, gift med Søofficer Güntelberg (min gren af familien), mens Anna (1865-1937) blev gift som 24-årig med fætterens sognepræst Aage Gad (præstegård i Ringe) i 1889.

Hverken Oscar (1869-1920) eller Frederik (1871-1956) blev gift eller fik børn, mens Rigmor (1876-1939) også først blev gift sent i 1910 (34 år) med senere overlæge Christian Gøtzche.

Ellen (1878-1923) blev i 1908 som 30-årig gift med den norske præst Thomas Hauge. Pigerne boede hjemme indtil faderen døde og var nok til trøst og glæde.

Gottlieb var i sine sidste år plaget af gigt, men åndsfrisk. Efter 1897 overlod han styret til sine sønner, men han kom hver dag i forretningen og tog del i vigtige afgørelser. Han var formand for Boghandlerforeningen fra 1897-1902, og det bidrog nok med at holde ham gående. I 1906 blev han ramt af et slagtilfælde. Begravelsen fandt sted fra Frue Kirke.

Oscar Gad fik sit fornavn efter morfarens velynder, kongen af Sverige-Norge Oscar 1., blev student og cand.phil. (dog ikke med prangende karakterer), men blev kendt for sin tænkksomhed. I 1887 kom han i lære i faderens forretning. Han fortsatte uddannelsen i udlandet i Lund (Gleerupske Universitetsbokhandel) og senere hos Leipzig hos E. A. Seemanns Verlag. Derefter i Paris inden han i 1891 genoptog arbejdet i Vimmelskaftet.

Da sønnerne overtog, fik Oscar hovedsageligt ansvar for forlaget og Frederik for bogladen. Oscar efterlod sig ikke så tydeligt et eftermæle. Han blev også kun 51 i modsætning til Frederiks 85 år.

De to brødre var meget forskellige. Frederik driftig og utålmodig, mens Oscar havde mere hang til udsættelse og vistnok var lidt konfliktsky. Frederik overtog ansvaret for hele forretningen efter Oscars død i 1920.

Overleveringen vil vide, at Frederik vist ikke var udpræget flittig i skolen, og han blev jo heller ikke student, men valgte hurtigt at blive lærling i faderens forretning – suppleret med studieophold i udlandet, Berlin og Stockholm, hvorefter han vendte hjem for at overtage ansvaret for bogladen.

Frederik blev en markant figur både som boghandler, forlægger og organisationsmand. Som familiemedlem var han en skattet onkel for sine søstres børn og børnebørn. Min farfar var hans ældste nevø og hans far døde tidligt, blot 44 år gammel. Onkel Frederik har utvivlsomt hjulpet ham gennem studierne til kemiingeniør. Han blev gift med en af sine studerende, min farmor. Han var på mange måder *den rige onkel* og familiens overhoved, som gerne modtog ønskelister (og helst med kvalitet over pris) og bidrog til uddannelse af de ikke særligt velstillede søstres familier. Ofte blev bl.a. en veloverstået studentereksamen belønnet med 1000 kr.

Han blev ikke gift og fik ikke børn. Udadtil var han en meget sirlig, nøjsom borgerlig herre, der levede et regelmæssig liv og holdt sig i gang med gymnastik, svømning, lange gåture og lejlighedsvis skisport. Fra sin mor havde han arvet kærligheden til musik, og han gik ofte til koncert og i Det Kgl. Teater. Han var et utålmodigt menneske og sad derfor altid på yderpladsen, så han var først ude.

Søndagene var til udflugter og ferier til rejser med Norge som foretrukken destination. Han var Kommandør af Dannebrog, og der hænger et portræt af ham i forlæggerforeningen – malet i 1930 af Herman Vedel.

Han boede i en rummelig lejlighed i Nørre Søgade, og om sommeren flyttede han til en villa i Rungsted. Altid ledsaget af sin meget betroede og kære husbestyrerinde, Emma Nielsen, der minutiøst optegnede, hvad der blev serveret til diverse selskabeligheder. En altid omhyggelig og opmærksom vært, og der blev der ikke sparet på middagene. Han holdt legendariske årlige julesammenkomster for familien, der også blev bragt sammen om sommeren i Rungsted.

Tre år før sin død i 1956 overdrog han sine virksomheder og ejendomme ved et gavebrev til G.E.C. Gads Fond, til glæde for eftertiden. Han mente, det var den bedste måde at sikre virksomhedens overlevelse. Og som landets næstældste forlag havde han jo nok ret i det.

Astrid Güntelberg-Gravesen

27. april 2021